

بررسی نظام‌های آموزش مهارتی در چند کشور دنیا با تأکید بر نهادهای سیاست‌گذار

زینب مولوی

دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، پردیس فارابی دانشگاه تهران

مقدمه

جهان امروز با توسعه فناوری و تغییرات گسترده برخاسته از آن، کشورها را ناگزیر از تغییر رویکرد «اقتصاد مبتنی بر منابع» به «اقتصاد مبتنی بر دانش و مهارت» کرده است و همین موضوع سبب شده تا سه محور نوآوری، فناوری و شایستگی در روند توسعه و پیشرفت از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار شود. بهبود شایستگی‌ها و مهارت‌های نیروی انسانی ابزار دستیابی به این سه محور است. امروزه در بیشتر کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، آموزش‌های فنی و مهارتی، اهمیت بسیار زیادی پیدا کرده است و در برنامه‌ریزی توسعه کشورها نقش راهبردی را ایفا می‌کند. رشد فزاینده جمعیت، میزان بالای بیکاری و مشارکت روزافزون در فعالیتهای اقتصادی، تقاضاهای جدیدی را برای تربیت نیروی انسانی ماهر ایجاد کرده است که این شرایط نیز به نوبه خود بر اهمیت و حساسیت این آموزش‌ها افزوده است.

نظام آموزش فنی و مهارتی، به عنوان یکی از اجزای مهم نظام آموزش و پرورش کشورها، متصدی اصلی پرورش نیروی انسانی ماهر و نیمه‌ماهر است (شیخ‌الاسلامی و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۴). شناسایی این نظام‌ها برای دستیابی به مدیریت اثربخش ضروری است. نظام‌های آموزش و تربیت حرفه‌ای و مهارتی، شبکه‌ای از سازمان‌ها هستند که خدمات گوناگون آموزشی و حرفه‌آموزی را با سفارش و راهبری مقامات

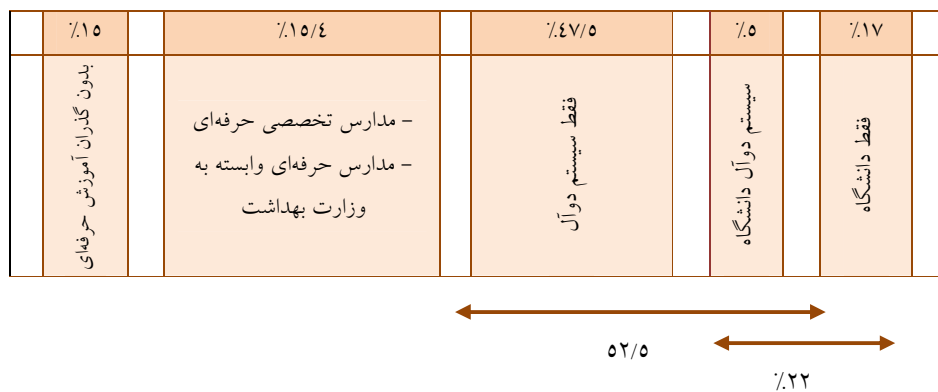
مختلف مسئول برای انواع متفاوت مشتریان در سطح ملی ارائه می‌کنند (گاسکف، ۱۳۸۴، ص ۴۶-۴۵). در ادامه نظام آموزش چند کشور دنیا بررسی می‌شود.

بررسی نظام‌های آموزشی کشورهای دنیا، به ویژه سیاست‌ها و سیاست‌گذاری در این نظام‌ها، به ارائه راهکارهای مناسب در جهت بهبود نظام آموزش مهارتی، به ویژه در حوزه سیاست‌گذاری کمک می‌کند.

کشور آلمان

به اعتقاد صاحب‌نظران، نظام آموزش مهارت و فناوری در آلمان، از قوی‌ترین نظام‌های آموزش مهارتی در دنیا است که در حوزه سیاست‌گذاری، اجرا و تدوین سیاست‌ها نیز موفق عمل کرده است.

آموزش مهارتی در کشور آلمان منطبق بر سیستم آموزشی دوآل^۱ می‌باشد. هدف آموزش در سیستم دوآل این است که آموزش‌های پایه مربوط به شغل، توانایی‌ها و صلاحیت‌هایی را که برای اجرای فعالیت‌های حرفه‌ای در دنیای دائماً در حال تغییر مورد نیاز است در یک دوره آموزشی مدون ارائه نماید (Hippach-Schneider et al., 2007, p.25).

شکل ۱. اهمیت آموزش‌های دوآل در آلمان (Hippach-Schneider et al., 2007, p.25)

^۱. Dual

این سیستم دوآل نامیده می‌شود، چرا که آموزش در دو محیط آموزشی به انجام می‌گیرد: در بنگاه اقتصادی و در مدارس حرفه‌ای. این آموزش معمولاً ۳ سال به طول می‌انجامد. وظایف این سیستم ایجاد کیفیت‌های مهارتی منطبق بر قانون آموزش حرفه‌ای و جهت‌گیری شغلی فرآیند آموزش می‌باشد.

به اتمام رساندن موفقیت‌آمیز دوره، اجرای وظایف شغلی به عنوان نیروی متخصص دارای صلاحیت را در یکی از ۳۴۹ حرفه آموزشی رسمی را مجاز می‌دارد.

ساختار نظام آموزش فنی و مهارتی آلمان

در سیستم دوآل راه‌ها و شاخه‌های مختلف تحصیلی اغلب با یکدیگر تلاقی دارند. سیستم دوآل بزرگترین حوزه آموزشی در سطح متوسطه¹ II می‌باشد و حدود ۵۳ درصد شاغلین به تحصیل در یک سال تحصیلی، مشغول یادگیری یک حرفه آموزشی رسمی می‌باشند.

فارغ‌التحصیلان دوره‌های هاویت شوله^۲ و رال شوله^۳ قادر به ورود به آموزش حرفه‌ای در سیستم دوآل می‌باشند. اکثر قریب به اتفاق فارغ‌التحصیلان سیستم دوآل پس از طی دوره آموزشی، شغلی را به عنوان نیروی متخصص احراز می‌کنند و غالباً در آینده از امکانات ادامه آموزش استفاده می‌کنند. فارغ‌التحصیلان همچنین می‌توانند تحت شرایطی معین از نظام تمام وقت، دیپلم مدرسه عالی تخصصی را اخذ کرده و سپس، به تحصیلات آکادمیک بپردازند.

در بین مدارس (تمام وقت) حرفه‌ای، مدارس تخصصی حرفه‌ای دارای بیشترین تعداد کارآموز می‌باشند. در شرایطی خاص ورود به مدرسه تخصصی حرفه‌ای در اولین سال ورود به سیستم دوآل نیز امکان‌پذیر است. در برخی دوره‌های آموزشی مدارس تخصصی حرفه‌ای، می‌توان مجوز ورود به مدارس عالی تخصصی را اخذ کرد.

دوره‌های آموزشی، بسته به حرفه آموزشی و گرایش آن، ۱ تا ۳ سال طول می‌کشند. حدود یک‌ششم کارآموزان مدارس تخصصی حرفه‌ای یک حرفه رسمی سیستم دوآل را می‌آموزند. بر اساس مقررات

¹. Secondary II

^۲. هاویت شوله برای دانش‌آموزان آموزش عمومی پایه را ارائه می‌نماید. در حالت معمول شامل سال‌های ۵ تا ۹ دوره آموزش می‌باشد. در پایان سال نهم آموزشی در کلیه ایالات این امکان وجود دارد که مدرک پایان دوره آموزش‌های عمومی را اخذ کند که به عنوان مدرک پایان دوره آموزش‌های پایه به حساب می‌آید.

^۳. در رال شوله به دانش‌آموزان آموزش‌های عمومی و پایه تکمیلی ارائه می‌شود. در حالت معمول، این دوره آموزشی سال‌های پنجم تا دهم آموزش را شامل می‌گردد. در پایان سال دهم در کلیه ایالات می‌توان مدرک پایان دوره میانی را اخذ کرد.

حقوقی دولت در این مواقع آزمون نهایی مدارس با آزمون‌های سیستم دوآل معادل حساب می‌شوند. مدارس عالی تخصصی و مدارس عالی حرفه‌ای علی‌القاعده بر مبنای یک حرفه در سیستم دوآل پایه‌گذاری شده‌اند و شناخت حرفه‌ای را تعمیق می‌بخشند و گواهینامه اعطا می‌کنند. در مجموع، راه‌های مختلفی جهت حرکت بین آموزش حرفه‌ای در مدرسه و آموزش حرفه‌ای در سیستم دوآل و مدارس عالی وجود دارد.

سطح سوم آموزش، شامل مدارس عالی و همچنین، دیگر مؤسساتی می‌شود که دوره‌های آموزشی حرفه‌ای عالی را برای فارغ‌التحصیلان سطح دو با مجوز ورود به مدرسه عالی به اجرا درمی‌آورند.

نحوه ارتباط و تعامل آموزش‌های رسمی و غیررسمی فنی و مهارتی در آلمان

آموزش‌های حرفه‌ای پایه در آلمان به صورت رسمی و در ۳۴۹ حرفه به رسمیت شناخته شده، به اجرا در می‌آید، اما آموزش‌های تکمیلی ارتقای مهارت به صورت غیررسمی به انجام می‌رسد. برای ۳۴۹ حرفه آموزشی رسمی که در دسترس قرار دارند، از سوی وزارتخانه ذیربط (معمولاً وزارت اقتصاد و تکنولوژی با همکاری وزارت آموزش و پژوهش) آلمان، مقررات آموزشی تصویب می‌شود.

قوانین و سیاست‌های مرتبط با نظام آموزش فنی و مهارتی در آلمان

با تحول در حوزه آموزش‌های حرفه‌ای از اول آوریل ۲۰۰۵، قانون آموزش‌های حرفه‌ای سال ۱۹۶۹ و متمم قانون آموزش‌های حرفه‌ای در سال ۱۹۸۱ به طور کامل بازنگری شد. هدف از این بازنگری، اطمینان و بهینه‌سازی موقعیت‌های آموزشی جوانان، همچنین، تضمین کیفیت بالای آموزشی‌های حرفه‌ای برای همه جوانان، صرف‌نظر از پیشینه بومی و منطقه‌ای و اجتماعی آنها بود.

نوآوری‌های مهم پس از به جریان افتادن قانون بازنگری شده آموزش حرفه‌ای عبارت‌اند از به رسمیت شناختن مقاطع آموزشی که از لحاظ زمانی محدود بوده و در خارج از آلمان طی شده باشند، تحکیم

استانداردهای مؤسسه آموزش حرفه‌ای آلمان (BIBB)^۱ بر مقررات آموزش‌های حرفه‌ای. اداره کار دولتی آلمان (BA)^۲ براساس فصل III قانون، مشاوره، معرفی و نیازسنجی آموزش‌های حرفه‌ای برای جوانان و بنگاه‌های اقتصادی برعهده دارد.

سیاست‌های راهبردی، برنامه‌ها و اهداف آموزش حرفه‌ای در آلمان

در ده سال آینده نظام آموزش‌های مهارتی آلمان از ۳ مشخصه اصلی پیروی خواهد کرد که به تناسب بر مبنای اولویت‌های جدید در سیاست‌های آموزش‌های حرفه‌ای نمایان خواهد شد.

- در نظر گرفتن تغییرات نمودار جمعیتی؛

- افزایش شانس آموزش حرفه‌ای؛

- بهبود شفافیت.

نظام پذیرش مهارت‌جو در آلمان

بسیاری از فارغ‌التحصیلان مدارس با داشتن مجوز ورود به دانشگاه ترجیح می‌دهند که پیش از شروع دوره تحصیل دانشگاهی در یکی از دوره‌های آموزشی سیستم دوآل شرکت کنند. در آموزش در سیستم دوآل بنگاه‌های اقتصادی هزینه‌های آموزش را بر عهده دارند و به کارآموز کمک‌هزینه مالی پرداخت می‌کنند و این امر باعث کسب درآمد فرد در حین گذراندن دوره مهارت‌آموزی می‌شود. در شروع آموزش‌های حرفه‌ای باید آموزش اجباری در مدارس تمام وقت به انجام رسیده باشد. برای ورود به آموزش در سیستم دوآل پیش شرط خاصی وجود ندارد، راه ورود به دوره برای همگان باز است.

نهاد متولی تنظیم برنامه درسی در آلمان

در کشور آلمان تکالیف دولتی بین دولت و ۱۶ ایالت تقسیم شده است. ایالات مسئول آموزش‌ها در مدارس رسمی و همچنین مدارس حرفه‌ای می‌باشند. همه قوانین مربوط به مدارس، حتی قوانین مربوط به

¹. Bundesinstitut für Berufsbildung

². Bundesinstitut für Arbeit

الگوهای آموزش در نظام آموزشی آلمان

الگوها در نظام آموزشی آلمان به شرح زیر است (ثابت‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۴۱-۳۹):

یادگیری، یاددهی و آموزش حرفه‌ای در محیط شبیه‌سازی شده^۱

در این روش فرآیند یاددهی و یادگیری کارآموزان در محیطی شبیه‌سازی شده متناسب با محیط واقعی کار (آموزش کارگاهی) به انجام می‌رسد، این روش در سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای اجرا می‌شود.

یادگیری، یاددهی و آموزش حرفه‌ای مبتنی بر انجام پروژه^۲

در این روش، تجربیات مفیدی که در قالب اجرای پروژه‌های مهندسی به کارآموزان انتقال می‌یابد، شکل همکاری جدیدی را با اقتصاد، به‌ویژه کارگاه‌های کوچک و متوسط ایجاد می‌کند.

یادگیری، یاددهی و آموزش حرفه‌ای به کمک رسانه^۳

این روش ترکیبی از فناوری اطلاعات و فناوری آموزشی است و در بسیاری از حرفه‌ها در صورت وجود بستر سخت‌افزاری و نرم‌افزاری لازم خصوصاً رشته‌های فناوری اطلاعات که ارتباط تنگاتنگ با رایانه دارد، کاربرد دارد. انتقال مباحث نظری با این روش به سهولت امکان‌پذیر است، اما با توجه به اینکه کارآموز جهت کسب مهارت در ابتدا نیاز به تقلید، سپس تمرین، بعد تکرار از روی عادت دارد و پس از طی این مراحل است که فرد به مهارت می‌رسد، لذا، این روش در رشته‌های خارج از حوزه فناوری اطلاعات ابزار لازم را در اختیار یادگیرنده قرار نمی‌دهد.

یادگیری، یاددهی و آموزش حرفه‌ای پودمانی^۴

با توجه به اینکه پودمان آموزشی به مجموعه‌ای اطلاق می‌گردد که منجر به یادگیری یک حرفه شود، از این رو، پودمانی کردن آموزش در برخی حرفه‌ها که قابلیت تجزیه به اجزای کوچکتر منتهی به شغل را دارند،

¹. SITTAL: Simulated Teaching, Training and Learning

². POTTAL: Project – Oriented Teaching, Training and Learning

³. MATTAL: Media – Aided Teaching, Training and Learning

⁴. MOTTAL: Modularized Teaching, Training and Learning

یکی از روش‌های مرسوم در آموزش‌های حرفه‌ای است که به دو شیوه انجام می‌گیرد:

الف) دسته‌بندی توانایی‌های هم‌خانواده و مرتبط باهم در واحدهای کار (Unit) و دسته‌بندی واحدهای کار در پودمان‌های مهارتی.

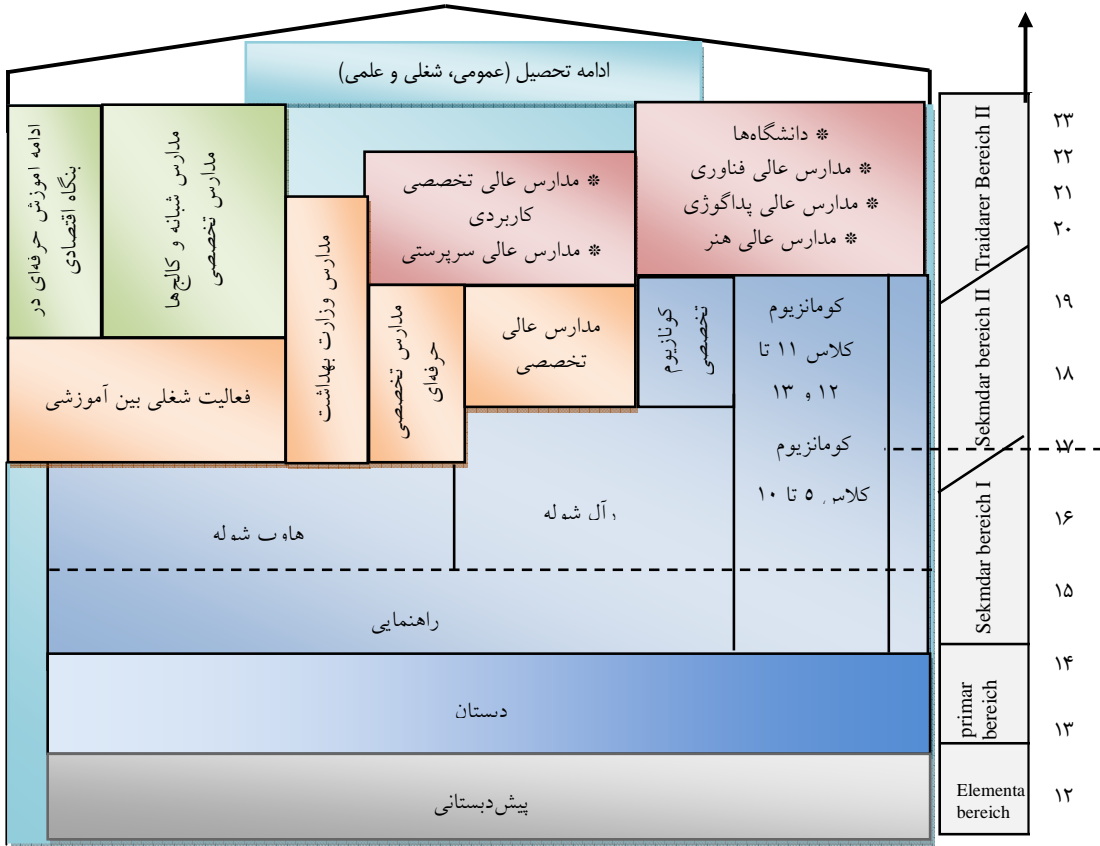
ب) تجزیه یک ابرحرفه به واحدهای کوچکتر به طوری که هر یک از واحدهای کوچکتر خود منجر به یک شغل شود.

نظام صلاحیت حرفه‌ای در آلمان

چارچوب صلاحیت حرفه‌ای در آلمان مبتنی بر ISCED1997 و امکان حرکت به سمت ISCED5 و ISCED6 در مقاطع عالی وجود دارد که این حرکت بر اساس مسیر شکل زیر است.^۱

^۱ برای مطالعه بیشتر رجوع شود به

Hippach-Schneider, Ute; Krause, Martina; Woll, Christian (2007) Vocational education and training in Germany: Short description, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

شکل ۳. شمای کلی نظام آموزشی آکادمیک و مهارتی آلمان (Hippach-Schneider et al., 2007, p.21)

کشور کانادا

در کانادا هیچ‌گونه مدیریت آموزش متمرکز و نظام ملی آموزش یکپارچه وجود ندارد. این موضوع به طبع شامل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای نیز می‌شود. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای رسمی از مقطع متوسطه آغاز می‌گردد. اما آموزش‌های غیررسمی به جز استان «کبک» در سایر استان‌ها مهارت‌آموزی پس از اتمام مقطع متوسطه در قالب آموزش‌های استاد - شاگردی برای افراد علاقه‌مند به ورود به بازار کار ارائه می‌گردد. اما در آموزش‌های مهارتی متنوع در طول سال‌های متوسطه و پس از آن نیز قابل ارائه می‌باشد.

آن چه مهم است آموزش‌های مهارتی در سطح ملی با هماهنگی و عقد قرارداد بین وزارت توسعه منابع انسانی و مهارت‌آموزی با ادارات آموزش و حرفه‌آموزی استان‌ها در تحقق سیاست تأمین نیروی کار و با تأمین منابع لازم صورت می‌پذیرد (آموزش‌های فنی و حرفه‌ای غیررسمی سازمان‌یافته). همچنین، وزارت توسعه منابع انسانی و مهارت‌آموزی با وزارت صنایع در اجرای برنامه‌های کارآموزی و نظارت و تأمین اعتبار لازم پشتیبانی و همکاری دارد (آموزش‌های فنی حرفه‌ای غیررسمی سازمان‌یافته) در راستای این همکاری نهادهای غیرانتفاعی متشکل از دولت فدرال و استان‌ها شکل گرفته است که حتی وظایف سیاست‌گذاری در امور حرفه‌آموزی به آن تفویض شده است که در رشته‌های مختلف خود شوراهای زیرمجموعه استانی دارند که در سطح استان‌ها همکاری و پیوند قوی بین وزارت توسعه منابع انسانی و وزارت آموزش و حرفه‌آموزی است.

در دوره تحصیلات تکمیلی نیز دانشگاه‌ها به فراخور حال، برخی آموزش‌های مهارتی و حرفه‌آموزی برای دانشجویان ارائه می‌دهند (غیررسمی سازمان‌یافته) و در کالج‌ها نیز آموزش‌های کارآموزی و استاد شاگردی برای دانشجویان به طور رسمی، و آموزش‌های کوتاه‌مدت و ارتقای مهارت برای کارگران و متخصصین کارخانجات ارائه می‌دهند (غیررسمی سازمان‌نیافته).

نظام آموزش رسمی و غیررسمی در کانادا

فعالیت‌های یادگیری هدفمند، در ۳ طبقه عمده یادگیری رسمی، غیررسمی ساختارمند و غیررسمی بدون ساختار تقسیم‌بندی شده‌اند و به تبع آن سه نوع آموزش مطرح می‌شود.

۱. آموزش مستمر ضمنی: این نوع آموزش به هر آنچه که انسان در طول عمر، به گونه‌ای سازمان‌یافته و نامنظم در زمینه‌های دانش، توان و بینش فرامی‌گیرد، اطلاق می‌گردد. این آموزش از طریق تجربیات شخصی روزمره با توجه به محیطی که فرد در آن رشد می‌یابد و کار و زندگی می‌کند، به دست می‌آید.

۲. آموزش رسمی: آموزش رسمی یا مدرسه‌ای شامل آن قسمت از نظام آموزشی است که از کودکتان آغاز شده و تا آموزش عالی ادامه می‌یابد. این نوع آموزش سازمان‌یافته است و دارای ساختاری مشخص می‌باشد و از سلسله مراتب منظمی پیروی می‌کند.

۳. آموزش غیررسمی: آموزش غیررسمی به هر نوع فعالیت آموزشی و کار آموزی اطلاق می‌شود که سازمان‌یافته است ولی در خارج از نظام آموزش رسمی تحقق می‌پذیرد. مانند دوره‌های آموزشی و کارآموزی کوتاه‌مدت در زمینه‌های گوناگون.

کشور فرانسه

فرانسه نیز، همانند آلمان، از کشورهایی است که به زعم صاحب‌نظران نظام آموزشی (مهارتی و عمومی) پیشرفته‌ای دارد. شمای کلی نظام آموزش فرانسه در شکل زیر ترسیم شده است.

		درجات تحصیلی بر پایه کارورزی				
آموزش عالی	دانشگاه‌ها	دکتر		کارشناسی ارشد	دیپلم مهندسی	
		M2	M1			
		کارشناسی				
		L3	L2			
	بالای ۱۸ سال	L1				
مرکز آموزش کارورزی						
تحصیل متوسطه	پیشرفته	دیپلم عمومی	سال دوازدهم	سال یازدهم	سال دهم	دیپلم حرفه‌ای متوسطه
						دیپلم فنی پیشرفته - گواهینامه توانمندی حرفه‌ای
	۱۵ تا ۱۸ سال					
	مقدماتی	دوره آموزشی متوسطه				
		سال نهم				
سال هشتم						
سال هفتم						
۱۱ تا ۱۵ سال	سال ششم					
تحصیل ابتدایی	ابتدایی	ابتدایی				
	۶ تا ۱۱ سال					
	کودکستان	مهد کودک				
	۳ تا ۶ سال					

شکل ۴. ساختار نظام آموزش فرانسه (Vocational education and training in France, 2008, p.26)

سیاست‌های عمومی آموزشی در فرانسه

در حوزه تحصیل و آموزش، دولت مرکزی، مسئولیت محتوای درسی، برگزاری آزمون‌ها و تربیت پرسنل آموزشی را برای خود حفظ کرده، در حالی که استان‌ها و شهرستان‌ها هم مسئولیت حفظ و اداره مدارس را برعهده دارند و هم استخدام و پرداخت حقوق پرسنل غیر آموزشی خود را در ارتباط با آموزش حرفه‌ای. شوراهای استان مسئول دوره‌های کارآموزی و آموزش حرفه‌ای برای بیکاری جوان یا بزرگسالند. سیاست‌های عمده آموزش مهارتی در فرانسه شامل موارد زیر است (طاهرپور شلمانی، ۱۳۹۲، ص ۱۵-۱۱):

۱. تسهیل و تشویق دسترسی به صلاحیت‌های حرفه‌ای؛

۲. تدارکات برای تغییرات عمده جمعیتی؛

۳. ارتقای کیفیت آموزش حرفه‌ای.

در حوزه سیاست‌گذاری عمومی در نظام آموزش مهارتی، فرانسه اخیراً دست به اقداماتی زده تا سطح کیفیت آموزش و تحصیل حرفه‌ای را در سراسر کشور بهبود و ارتقا بخشد.

در سطح ملی: در سطح ملی اقدامات زیر انجام شد:

- تصویب طرح قانونی مدیریت مالی^۱ LOLF

- سازمان پژوهش، اطلاعات و آمار وابسته به وزارت اشتغال، سازمان ارزیابی، پیش‌بینی و عملکرد، وابسته به وزارت آموزش و پرورش، و مرکز مطالعات و پژوهش‌های دوره تحصیلی / آموزشی، همگی به جمع‌آوری آمار و انجام‌دادن تحقیقات به منظور ارزیابی تأثیرگذاری سیاست‌های اجراشده مشغول هستند.

در سطح استانی: شوراهای استانی مسئول دوره‌های کارورزی و آموزش حرفه‌ای برای جوانان و بزرگسالان هستند.

^۱ La Loi Organique Relative Aux Lois de Finances

این قانون مجموعه‌ای از اقدامات نتیجه‌محور را مطرح کرد، از جمله هزینه‌کرد دقیق‌تر و هوشمندانه‌تر، و افزایش اثرگذاری برنامه‌های دولتی، کل بودجه ملی در این حوزه، برخلاف دوره‌های قبل که بین وزارتخانه‌ها تقسیم می‌شد، بر مبنای مأموریت‌ها، برنامه‌ها و اقدامات پیشگیرانه بودجه‌ریزی، تقسیم می‌شود تا بتوان شاخص‌های عملکرد مناسبی را تهیه کرد.

در سطح ارائه‌دهندگان آموزشی: تعدادی عناوین و برچسب کیفیت در اوایل دهه ۹۰ در فرانسه طراحی و معرفی شدند، و هدف از این کار تأیید رسمی رعایت نکات کیفی در سازمان‌ها و مربیان آموزشی بود.

نهادهای سیاست‌گذار در نظام آموزش فرانسه

نهادهای سیاست‌گذار در نظام آموزش فرانسه در ۳ سطح مطرح‌اند (طاهرپور شلمانی، ۱۳۹۲، ص ۱۸-۱۷):

سطح ملی

- وزارت آموزش و پرورش مسئولیت سیاست‌گذاری تحصیلی، آن‌گونه که در آموزش‌های حرفه‌ای مدارس و همچنین، در دوره‌های کارورزی به اجرا درمی‌آید را بر عهده دارد.
- وزارت کشاورزی و شیلات دارای مسئولیت مشابهی، تنها در حوزه کشاورزی، وزارت اقتصاد، صنعت و اشتغال مسئولیت آموزش حرفه‌ای مستمر جوانان، کارجویان بزرگسال، و آموزش حرفه‌ای شاغلان بخش خصوصی را عهده‌دار می‌باشد.
- وزارتخانه‌های دیگر، از قبیل وزارت جوانان و ورزشی، وظیفه آموزش و دیپلم‌های حرفه‌ای در حوزه‌های تخصصی‌شان.

سطح استانی

- کمیته‌های استانی هماهنگی اشتغال و آموزش حرفه‌ای؛
- شوراهای اقتصادی و اجتماعی استانی به عنوان نهادهای مشاور را برای سیاست‌گذاران استانی؛
- مرکز استانی دیده‌بانی اشتغال و آموزش، به منظور انجام مطالعات و تحلیل‌های نیازسنجی آموزشی در استان‌ها.

طبقه‌بندی سطوح تحصیلی و استاندارد بین‌المللی سطوح آموزشی در فرانسه

طبقه‌بندی ملی سطوح تحصیلی که توسط کمیسیون ملی آمار آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و پیشرفت

اجتماعی تدوین گردیده است. سطوح استاندارد آموزشی فرانسه مقایسه آن با سایر استانداردهای مطرح مهارتی در جدول زیر بیان شده است.

جدول ۱. طبقه‌بندی سطوح تحصیلی در فرانسه

سطوح آموزشی	شرح	سطح مشابه در ISCED	سطح مشابه در EQF
سطح ۵	پایان دوره کوتاه آموزشی حرفه‌ای یا پایانی یک دوره طولانی متوسطه پیشرفته پس از پایان دوره متوسطه عمومی	۳C	۳
سطح ۴	پایان دوره متوسطه پیشرفته یا پایان دوره مطالعاتی بعد از دوره متوسطه	۳	۴
سطح ۳	دیپلم دوره متوسطه یا دوره‌های دانشکده در بهداشت و خدمات اجتماعی	۵B	۵
سطح ۲	کسب مدرک از یک دوره دانشگاهی یک‌مرحله‌ای یا دومرحله‌ای یا از یک «مؤسسه آموزشی ویژه» مانند لیسانس	۶	۶
سطح ۱	کسب مدرک از یک دوره دانشگاهی دومرحله‌ای یا سه مرحله‌ای «مؤسسه آموزشی ویژه»، مانند دکترا	۶	۷

منبع: National Education and Vocational Education in France, 2010, p.5

کشور مالزی

بررسی نظام آموزش مالزی نشان داد، به طور کل، بخش‌های چهارگانه آموزش در کشور مالزی عبارت‌اند از^۱:

- بخش مهارت؛
- بخش فنی و مهارتی؛
- بخش یادگیری مادام‌العمر؛
- بخش آموزش عالی.

^۱ بر گرفته از سایت www.Studymalaysia.com

نگاهی به آموزش‌های فنی و مهارتی در وزارت آموزش و پرورش مالزی

آموزش فنی و حرفه‌ای در وزارت آموزش و پرورش در مقطع ابتدایی شروع می‌شود. در این مقطع دروس مربوط به مشاغل و مهارت‌های یدی به دانش‌آموزان معرفی می‌گردد. با پیشرفت دانش‌آموزان به مقطع اول متوسطه (کلاس‌های چهارم و پنجم دبیرستان) آموزش مشاغل به سوی دروس مهارت‌های زندگی تداوم می‌یابد و آن‌ها را با زمینه‌های بیشتری درباره مهارت‌های شغلی آشنا می‌کند. مقطع دوم متوسطه یا دبیرستان، مقطعی است که آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به صورت رسمی آغاز می‌گردد. در این شاخه تحصیلی، مثل سایر شاخه‌ها دروس اصلی از جمله زبان، ریاضی و علوم آموزش داده می‌شود و همچنین، دانش‌آموزان از میان گروهی از گزینه‌های مختلف دروس فنی و حرفه‌ای را نیز انتخاب می‌کنند.

دبیرستان‌ها یا هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای سه گرایش ارائه می‌دهند:

۱. گرایش فنی: شامل مکانیک، ساختمان، برق، کشاورزی و بازرگانی؛
۲. گرایش حرفه‌ای: شامل تجارت، بازرگانی، اقتصاد خانواده و کشاورزی؛
۳. گرایش آموزش مهارتی: شامل دوره‌های آموزش شغلی.

آموزش فنی و حرفه‌ای در مقطع بالاتر از دیپلم در حیطه اختیارات وزارت آموزش عالی است و مؤسسه‌های ذیل در آن دخیل هستند.

- دانشکده‌های پلی‌تکنیک
- کالج‌های محلی
- کالج‌های دانشگاهی فنی
- دانشگاه‌های دولتی

چارچوب سیاست‌گذاری آموزش فنی و حرفه‌ای در مالزی

مهمترین نهاد سیاست‌گذار در نظام آموزش مهارتی کشور مالزی اداره منابع انسانی است. سیاست‌ها و طرح‌های توسعه ملی مالزی به کرات بر اهمیت توسعه نیروی انسانی در حمایت از رشد کشور تأکید

داشته‌اند و این امر در بیانیه سال ۱۹۹۱ مالزی تحت عنوان «مالزی، راه پیش‌رو» که کشور را ملزم به رسیدگی به جایگاه کشوری پیشرفته تا سال ۲۰۲۰ کرده است، گنجانده شده است.

طبق این بیانیه، مهمترین منبع هر ملتی باید استعدادها، مهارت‌ها، خلاقیت و اراده مردم آن باشد. سومین طرح چشم‌انداز کشور (۲۰۱۰-۲۰۰۱)، نیز بر ضرورت بازنگری بنیادی در سیاست‌ها و راهکارهای توسعه نیروی انسانی به منظور حمایت از تغییر جهت کشور به سوی اقتصاد دانش‌بنیان تأکید می‌کند.

در این طرح اولویت‌های تعلیم و تربیت شامل موارد ذیل است:

الف) معرفی رویکرد آموزشی جدید دوگانه؛

ب) ترویج و توسعه آموزش مادام‌العمر

در برنامه پیشین پنج‌ساله توسعه ملی (نهمین برنامه توسعه ۲۰۱۰ - ۲۰۰۶) دولت اولویت‌های کشور برای ۱۵ ساله بعدی را مطرح کرد که یکی از اولویت‌های عمده سیاست‌گذاری بالابردن ظرفیت دانش و نوآوری و پرورش ذهنیت درجه یک تمرکز عمده بر گسترش قابلیت دسترسی و کیفیت نظام آموزشی کشور از طریق بازنگری در برنامه‌های آموزشی در راستای ملزومات در حال تغییر صنعت بود.

در قالب این طرح، نظام ملی آموزش دو گانه با مشورت‌های شرکای ذیربط از جمله صنایع معرفی و کمیته‌ای ملی تحت عنوان کمیته توسعه سرمایه انسانی برای هدایت سیاست‌ها و راهکارهای مربوط به تعلیم و تربیت تشکیل گردید.

در دهمین طرح توسعه کشوری (۲۰۱۵-۲۰۱۱) آموزش فنی و حرفه‌ای همچنان در حمایت از توسعه اقتصادی کشور حائز اهمیت حیاتی است و چهار رهنمود سیاست‌گذاری برای افزایش دسترسی به آموزش فنی و حرفه‌ای کیفی در مالزی تدوین گردیده است.

الف) بهبود برداشت از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و جذب هنرآموز بیشتر از طریق تبلیغات رسانه

ملی؛

ب) ارتقا و هماهنگی برنامه‌های درسی آموزشی فنی و حرفه‌ای در راستای ملزومات صنعت با طرح‌هایی که استانداردسازی برنامه‌های درسی، به رسمیت شناختن صلاحیت‌های ملی مهارت و تشکیل مجمع جدید تکنولوژی‌های مالزی؛

ج) تربیت مربیان کارآمد با تأسیس مرکز جدید پیشرفته تربیت مربی و مهارت‌آموزی؛

د) کارآمدتر کردن ارائه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای شامل بررسی رویکرد سرمایه‌گذاری جاری در این آموزش‌ها و درجه‌بندی عملکرد مؤسسه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای.

سطوح صلاحیت‌های آموزش مهارتی در مالزی

در مالزی MQF¹ یا چارچوب صلاحیت مالزی ابزاری است که صلاحیت‌ها را بر اساس یک سری معیارهای توافق شده از نظر ملی، و محک شده با عملکرد بین‌المللی تهیه و دسته‌بندی می‌کند و خروجی‌های آموزشی دوره‌های دانشگاهی و نظام اعتباری مبتنی بر باز دانشجو را تصریح می‌کند (باجولوند و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۵۱).

جدول ۲. سطوح هشت‌گانه صلاحیت‌های MQF در مالزی

سطح	شرح
سطوح ۳ تا ۳	گواهی مهارتی که توسط بخش مهارت، گواهی‌های فنی و حرفه‌ای که توسط بخش فنی و حرفه‌ای و گواهینامه سطح ۳ که توسط آموزش عالی اعطا می‌شود.
سطوح ۴ تا ۶	مدارک دیپلم و دیپلم‌های پیشرفته به ترتیب، توسط بخش‌های فنی و حرفه‌ای، مهارت و آموزش عالی اعطا می‌شود.
سطوح ۶ تا ۸	سطح ۶: لیسانس سطح ۷: فوق‌لیسانس سطح ۸: دکتری

منبع: مطالعات محقق، ۱۳۹۳

¹. Malaysian Qualification Framework

جدول ۳. چارچوب صلاحیت های مالزی، صلاحیت ها و سطوح

سطوح MQF	بخش ها			آموزش مادام العمر
	مهارت ها	فنی و حرفه ای	آموزش عالی	
۸			- مدرک دکتری	آموزش عالی و پیش حرفه ای
۷			- مدرک فوق لیسانس دیپلم و گواهینامه فوق لیسانس	
۶			- مدرک لیسانس - دیپلم و گواهینامه لیسانس	
۵	دیپلم پیشرفته	دیپلم پیشرفته	دیپلم پیشرفته	
۴	دیپلم	دیپلم	دیپلم	
۳	گواهینامه درجه ۳ مهارت ها		گواهینامه	
۲	گواهینامه درجه ۲ مهارت ها	گواهینامه فنی و حرفه ای		
۱	گواهینامه درجه ۱ مهارت ها			

منبع: باجولوند و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۶۵

کشور ترکیه

نظام آموزش فنی و حرفه ای در ترکیه زیر نظر وزارت آموزش ملی اداره می شود. این نوع آموزش ها دو بعد اصلی یعنی آموزش نظری (آموزش در مرکز یا مدرسه) و آموزش کاربردی یا عملی (آموزش در بنگاه) دارد.

ساختار نظام آموزش فنی و مهارتی ترکیه

آموزش فنی و مهارتی در ترکیه در دو بخش رسمی و غیررسمی اجرا می شود (شیرزادی و نماینده، ۱۳۹۲، ص ۲۰-۱۹):

نظام آموزش رسمی

در این نظام آموزش فنی و حرفه‌ای به صورت دوگانه یعنی آموزش نظری (آموزش در مرکز یا مدرسه) و آموزش کاربردی یا عملی (آموزش در بنگاه‌های اقتصادی) مشابه مدل دوال (دوگانه) آلمان صورت می‌گیرد.

نظام آموزش غیررسمی

آموزش غیررسمی، خدمات آموزشی را غیر از خدمات آموزشی رسمی، در راستای اهداف کلی و اصول پایه آموزش ملی به شهروندان فراهم آورده که هرگز وارد سیستم آموزشی نشده یا در سیستم خاص آموزش رسمی حضور نیافته و یا حتی آموزش رسمی را رها کردند.

جدول ۴. سهم آموزش‌های مهارتی در سیستم آموزش رسمی و غیررسمی ترکیه

۳۸/۴٪ دانش‌آموزان متوسط در مدارس فنی و حرفه‌ای پذیرفته می‌شوند.	۵۶/۸٪ از کل مدارس ترکیه به مدارس فنی و حرفه‌ای متعلق است.
آموزش رسمی	آموزش غیررسمی
<ul style="list-style-type: none"> دبیرستان‌های فنی پسرانه دبیرستان‌های فنی دخترانه دبیرستان‌های آموزش تجارت و توریسم مدارس آموزش علوم بهداشتی دبیرستان‌های بازرگانی و صنعتی دبیرستان‌های کشاورزی دبیرستان‌های دریانوردی دبیرستان‌های حرفه‌ای حقوق دبیرستان‌های ثبت اسناد و املاک دبیرستان‌های هواشناسی 	<ul style="list-style-type: none"> مدارس آموزش‌های مهارت حرفه‌ای مدارس هنرهای تجربی دختران مؤسسات بازرگانی - صنعتی مراکز آموزش‌های فنی بزرگسالان مراکز آموزش عمومی مراکز آموزش نوآموزان

منبع: شیرزادی و نماینده، ۱۳۹۲، ص ۳۳

مرجع سیاست‌گذاری در نظام آموزش مهارتی ترکیه

در نظام آموزش مهارتی ترکیه مراجع سسیاست‌گذاری عبارت‌اند از (شیرزادی و نماینده، ۱۳۹۲، ص ۲۲):

۱. قانون اساسی ترکیه

۲. قانون اصول آموزش ملی

۳. قانون ملی تشکیلات و وظایف وزارت آموزش و پرورش ملی

۴. قانون بهبود نظام آموزشی فنی و حرفه‌ای (مصوب ۵ ژوئن ۱۹۸۶ ناظر بر نظام TVET)

۵. قانون پایه آموزش عالی

شورای ملی آموزش و هیئت مدیره آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بالاترین مرجع تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری TVET ترکیه است.

نظام صلاحیت حرفه‌ای ترکیه

در ترکیه سال ۲۰۰۶، ارائه مجوزهای مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای با توجه به موارد زیر محقق شد:

- تهیه اصول صلاحیت حرفه‌ای ملی بر پایه استانداردهای حرفه‌ای.

- تهیه استانداردهای شغلی توسط هیئتی که باید در مورد استانداردهای شغلی تصمیم‌گیری کنند.

- تأیید گواهینامه‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای ارائه شده توسط افراد بیگانه‌ای که در ترکیه کار می‌کنند.

پیروی از چارچوب صلاحیت اروپا (EQF) و حمایت از مقامات واجد شرایط بخش فنی و حرفه‌ای (VQA):

VQA دارای دو مسئولیت اصلی است که در انجام رابطه سیستم VET مهم است. اولاً، VQA

استانداردهای شغلی را براساس مهارت واقعی و مورد نیاز در بازار کار توسعه می‌دهد.

ثانیاً، استانداردهای شغلی توسعه استانداردهای آموزشی را امکان‌پذیر می‌کند تا در همه سطوح آموزشی

در کشور استفاده شوند. آن‌ها مدارس VET را با اهداف مورد نیاز بر حسب برنامه درسی هدفمند فراهم

می‌آورند.

جدول ۵. سطوح صلاحیت حرفه‌ای در ترکیه

سطح	مدت (به سال)	بازار کار	آموزش‌های مهارتی	آموزش عالی
۸	۱۹ و بالاتر	دکتری	دکتری حرفه‌ای	دکتری
۷	۱۸-۱۷	فوق لیسانس	فوق لیسانس حرفه‌ای	فوق لیسانس
۶	۱۶-۱۳	کارشناس	سطح ۶ صلاحیت	لیسانس
۵	۱۴-۱۳	سرپرست ^۱	سطح ۵ صلاحیت	تکنیسین
۴	۱۲	استادکار	سطح ۴ صلاحیت	تکنیسین
۳	۱۱	کارگرماهر	سطح ۳ صلاحیت	-
۲	۱۰-۹	کارآموز	سطح ۲ صلاحیت	-
۱	۱-۸	-	آموزش ابتدایی	-

منبع: شیرزادی و نماینده، ۱۳۹۲، ص ۶۳

همان‌طور که مشاهده می‌شود، در کشورهایی که نظام آموزش مهارتی پیشرفته‌ای دارند و سیاست‌گذاری در این نظام در آن‌ها موفق بوده است، معمولاً نهادهای سیاست‌گذاری متعدد نیستند و تعداد معدودی نهاد و مرجع سیاست‌گذاری در این حوزه فعالیت می‌کنند.

^۱. Forman

منابع و مأخذ

۱. باجولوند، رضا؛ چراغی، خلیل؛ بوته‌کار کنفی، مهتاب (۱۳۹۲) *نظام آموزشی مالزی با رویکرد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای*، تهران: سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور.
۲. ثابت‌نژاد، حمیدرضا؛ باجولوند، رضا؛ شمس، سمیه (۱۳۹۲) *نظام آموزشی آلمان با رویکرد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای*، تهران: سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور.
۳. ثابت‌نژاد، حمیدرضا؛ حاتم‌زاده، علیرضا؛ فلاح وحدتی‌جو، مجید؛ محمدهاشمی، زهرا (۱۳۸۹) *بررسی تطبیقی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در کشورهای آلمان و ایران*، پروژه تحقیقاتی سازمان فنی و حرفه‌ای کل کشور و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
۴. شیخ‌الاسلامی، عبدالرضا؛ صالحی، کیوان؛ زین‌آبادی، حسن رضا (۱۳۹۱) *ارزشیابی میزان توفیق برنامه‌های کارآفرینی و نقش آن در اشتغال مولد: مطالعه موردی در نظام مهارت‌آموزش رسمی در سطح پیش از دانشگاه*، پژوهش در *نظام‌های آموزشی*، سال ششم، شماره هفدهم، صفحات ۲۴-۱.
۵. شیرزادی، رسول؛ نماینده، یعقوب (۱۳۹۲) *نظام آموزشی ترکیه با رویکرد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای*، تهران: سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور.
۶. طاهرپور شلمانی، علیرضا (۱۳۹۲) *نظام آموزشی فرانسه با رویکرد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای*، تهران: سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور.
۷. گاسکف، ولادیمیر (۱۳۸۴) *مدیریت نظام‌های آموزش و تربیت حرفه‌ای*، راهنمای مسئولان و مدیران/ارشد، ترجمه عبدالحسین نفیسی، تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
8. Hippach-Schneider, Ute; Krause, Martina; Woll, Christian (2007) *Vocational education and training in Germany*, Short description, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
9. National Education and Vocational Education in France (2010) Ministry of National Education, Youth and Social Life.

10. Vocational education and training in France: Short description (2008) *The European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop)*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.